

до Положення про організацію освітнього процесу в Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського
Додаток 14

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Академія мистецтв імені С.С. Прокоф'єва
Кафедра музичного мистецтва
(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Академії **М.І. Антоненко**

_____ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Спеціальний інструмент «Скрипка»

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	бакалавр (назва освітнього рівня)
галузь знань	02 Культура і мистецтво (шифр і назва галузі знань)
спеціальність (спеціалізація)	025 «Музичне мистецтво» (код і назва спеціальності (або спеціалізації))
освітня програма	Музичне мистецтво (назва освітньої програми)
тип дисципліни	Обов'язкова (обов'язкова / вибіркова)

Київ 2020

Навчальна програма «**Спеціальний інструмент (СКРИПКА)**» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» в галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

Укладач: кандидат мистецтвознавства, доцент О.О. Глазунов

Рецензенти:

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри музичного мистецтва Академії імені С.С. Прокоф'єва

Протокол від «16» жовтня 2020 року №-1/2

Завідувач кафедри, доцент

_____

Марченко В.В.

Погоджено:

Гарант освітньої програми

_____
(підпис, ініціали, прізвище)

Обсяг курсу – 1110 годин
 Індивідуальних – 472 години
 Самостійних – 638 годин
 Диференційований залік – 1,4,6 семестр
 Екзамен – 2,3,5,7 семестри
 Державний екзамен – 8 семестр

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Спеціальний інструмент (ФАХ)»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS: 37	02 «Культура і мистецтво» 025 «Музичне мистецтво»	Нормативна
Модулів: 4	Спеціалізація: «Скрипка»	Рік підготовки: 1 – 4
Змістових модулів: 20		Семестр: 1 – 8
Загальна кількість годин: 1110		Індивідуальні години: 472
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних 1 та 4 рік підготовки – 2 год. 2 та 3 рік підготовки – 2,5 год. самостійної роботи студента – 5,6 год.	Освітній ступінь «Бакалавр»	Самостійна робота: 638 Вид контролю: Змістовий модуль: 20 Модуль – 4 (академічний концерт – 1-8 семестри; диференційований залік – 1 семестр; іспит – 2-7 семестри; державний екзамен – 8 семестр)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ідея виховання фахівця, який би не тільки досконало володів своєю професією, але був, також, гармонійно розвиненою особистістю – лежить в площині найбільш актуальних тенденцій сьогодення. Відомо, що в житті кожної сучасної людини, усього соціуму суто музичне мистецтво має дуже велику цінність для формування цілісної «картини світу», найбільш системному сприйняттю життєвих, суспільних та культурних явищ. Такі високі вимоги саме життя ставить перед фахівцями та музичними навчальними закладами нашого часу. І системо утворюючим центром системи освіти скрипаля є спеціальний клас скрипки.

Саме у спеціальному класі формуються ті складові майстерності, які в подальшому творчому житті молодого музиканта будуть забезпечувати ефективність його функціонування у сфері музичного мистецтва у всіх його різновидах. Звісно, для досягнення системності в освітньому процесі студента дуже важливим виступає збалансованість та різнобічність усіх складових навчального плану.

Метою курсу: «Спеціальний інструмент (фах)» є підготовка висококваліфікованих фахівців-скрипалів, які гармонійно володіють художньою та технологічною сферами музично-виконавської майстерності, життєво необхідними для самостійної професійної діяльності в галузях: сольне виконавство, історія скрипкового виконавства, методики викладання гри на скрипці, ансамблевого та оркестрового виконавства.

Головні завдання курсу: «Спеціальний інструмент (фах)» покликаний постійно активізувати творчу активність студента, яка повинна стати неодмінною умовою його професії. Це полягає у постійному прагненні до самовдосконалення, опануванню якомога більш широкого репертуару усіх епох та стилів, створенню умов для реалізації виконавського потенціалу.

Увесь комплекс дисциплін, які супроводжують роботу скрипкового класу дозволяє виховати у студента широкий кругозір, що включає національну самосвідомість, художнє мислення у в найширшому сенсі слова, всебічний розвиток здібностей, найбільш повне розкритті їх індивідуальностей.

У результаті вивчення всього комплексу навчальної дисципліни студент **повинен знати:**

– особливості та специфіку скрипки, особливості скрипкового звукоутворювання, історію створення інструменту, основні закономірності скрипкової техніки, прийоми використання звукових можливостей інструменту, особливості використання засобів музичної виразності

скрипки на різних етапах розвитку світової і національної музичної культури;

- сучасні досягнення в галузі скрипкового виконавства, педагогіки та композиторської творчості;
- необхідне коло виконавського репертуару та спеціальної літератури;
- необхідні принципи зібрання, систематизації, узагальнення та використання інформації і проведення наукових досліджень в області виконавського мистецтва;
- предметну область та розуміння професійної діяльності;
- демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності;
- створювати та реалізовувати власні концепції у виконавській діяльності;
- усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва;
- використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності;
- оперувати професійною термінологією;
- основи загальнотеоретичних дисциплін, що дозволяють вирішувати завдання творчого, навчально-просвітницького, науково-дослідницького та методичного характеру

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен вміти:**

- розуміти зміст, форму та стиль музичного твору, відтворювати його художню концепцію;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;
- вивчати і розвивати кращі традиції виконавських шкіл;
- поєднувати виконавську майстерність з виконавським осмисленням твору;
- проводити музично-просвітницьку і критичну діяльність;
- редагувати та рецензувати тексти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен мати навички:**

- самостійної роботи;
- швидкого опанування незнайомих творів;
- читання з листа;
- оволодіння різноманітним арсеналом скрипкової техніки;
- побудування власної виконавської інтерпретації;
- професійної підготовки для виконання концертної програми на сцені;
- володіти методами та навичками ансамблевої та оркестрової гри, репетиційної роботи та концертних виступів

Передумови для вивчення дисципліни:	
Препозит:	Постпозит
<p>Вітчизняна система професійної освіти скрипаля містить знання добути студентом на ранньому та середньому етапах навчання в таких дисциплінах:</p> <p style="text-align: center;">Спеціальність скрипка (центроутворююча дисципліна);</p> <p>Та базові професійні дисципліни:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Елементарна теорія музики; 2. Сольфеджіо; 3. Гармонія; 4. Історія музики; 5. Історія та теорія скрипкового виконавства; 6. Методика викладання гри на скрипці; 7. Камерний ансамбль; 8. Квартетний клас; 9. Оркестровий клас; 10. Фортепіано на загальних курсах 	<p>Вивчення дисципліни Спеціальний музичний інструмент «Скрипка» у музичному вузі формує у студента необхідні фахові компетенції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Володіння методикою виконавського аналізу музичних творів; 2. Знання важливішої методичної літератури та історичних праць відомих музичних вчених щодо скрипкового мистецтва; 3. Володіння здатністю виявляти, ставити та вирішувати професійні проблеми; 4. Знання фахового, класичного та сучасного репертуару; 5. Розвине свідоме, зацікавлене відношення до музичного мистецтва та вдосконалювання відповідних музично-технічних навичок; 6. Демонстрація артистизму, виконавської культури та технічної майстерності володінням інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності; 7. Вміти практично відтворювати оригінальні технічні прийоми гри на інструменті; 8. Володіти концертним та технологічним репертуаром; 9. Вміти самостійно вивчати твори різних епох, стилів і жанрів; 10. Здійснювати аналіз і самоаналіз виконавської діяльності.

Примітка. Зазначається місце навчальної дисципліни у структурно-логічній схемі програми підготовки фахівця, перелік дисциплін, що передують (препозит), а також ті,

які забезпечуються (постпозит) цією навчальною дисципліною, перелік раніше здобутих результатів навчання тощо;

На вивчення навчальної дисципліни заплановано 1200 годин 40 кредитів ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри Музичного мистецтва які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: <http://www.tnu.edu.ua>

Основні форми роботи

Робота в спеціальному класі скрипки спрямована на те, щоб створити у свідомості студента систему взаємодії виконавських прийомів гри на інструменті у тісному зв'язку із засобами художньої виразності; усвідомленню студентом важливіші устої виконавської майстерності: художньо-образна сфера творів, їх зміст, музична драматургія, структура, стиль. У широкому сенсі «Спеціальний інструмент (Скрипка)» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» кафедри мистецтв Академії складається з індивідуальних занять та великої частки годин для самостійної роботи та підготовки.

Головним керівником технічної, художньої, творчої та загалом професійної освіти скрипаля у класі є викладач. Він має виховувати у студента розуміння нерозривної єдності художньої та інструментально-технологічної сторін скрипкового виконавства. Це ставить перед викладачем спеціального класу задачу постійного підвищення власної виконавської, науково-методичної та педагогічної майстерності, творчого використання кращих традицій вітчизняної виконавської школи, вивчення значних явищ світових історії та теорії скрипкового виконавського мистецтва, а також методики викладання гри на скрипці.

Викладач з фаху також здійснює:

- постійне спостереження за виконавською та педагогічною практикою студента;
- співпрацю з СНТТ (організація та проведення методичних семінарів, студентських конференцій тощо);
- участь у написанні студентом реферату з педагогічної підготовки;
- використання технічних засобів навчання у спеціальному класі, таких як запис виконання студента з наступним аналізом; запис окремих голосів поліфонічних творів; знайомство з художньою інтерпретацією кращих виконавців; фіксація процесу роботи викладача зі студентом; аудіо та відео-посібники, доповіді, лекції та ін.;
- контроль за виконавською практикою студента.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності

ПРН 5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.

ПРН 7. Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

ПРН 12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
Загальні компетентності (ЗК)				
	ПРН 1	ПРН 1	ПРН 1	ПРН 1
ЗК 4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	ПРН 5	ПРН 7	ПРН 3	ПРН 17
ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ПРН 5	ПРН 7	ПРН 3	ПРН 17
ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями..	ПРН 5	ПРН 7	ПРН 3	ПРН 17
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
СК 1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ПРН 5	ПРН 12	ПРН 3	ПРН 17
СК 2. Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.	ПРН 5	ПРН 12	ПРН 3	ПРН 17
СК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.	ПРН 5	ПРН 12	ПРН 3	ПРН 17
СК 5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.	ПРН 5	ПРН 12	ПРН 3	ПРН 17

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1

Модуль розглядається як сукупність річного репертуарного обсягу і базується на вивченні протягом року наступного репертуару:

- Поліфонічні твори (Й.С. Бах; Г. Телеман);
- Концерт (I або II-III частини);
- Віртуозний твір;
- Етюди (Р. Крейцер; Я. Донт; П. Род та ін.);
- Кантиленна п'єса;
- Український твір.

Вивчення річного обсягу програми передбачає як проходження творів у класі, так і вільний їх розподіл по залікових формах модуля з урахуванням обов'язкового включення у виступі: (поліфонія, велика форма (концерт чи розгорнута варіаційна форма), мініатюри кантиленного та віртуозного характеру.

Серед творчих форм, виступ у яких може бути розглянутий як заліковий є сольний концерт та участь у конкурсі (термін звучання програми не менше 15 хвилин).

Завданням першого року навчання є вивчення індивідуального рівня здібностей та професійної підготовки студента, діагностика сильних та слабких сторін його особистості. Важливе значення має усвідомлення та осмислення студентом на новому творчому рівні попередніх знань та вмінь відповідно завданням вузівського навчання. Об'єктивна оцінка та розпізнання можливостей студента, педагогічні та репертуарні пошуки для вірного шляху його розвитку і є головною метою викладача.

Програма цього курсу передбачає також проходження творів крупної форми, кількох творів малої форми різних стилів, що є основою формування якісно нового рівня мислення студента. Вивчення поліфонії базується на опануванні твору барокового стилю (зокрема Партит Й.С. Баха; творів Г.Ф. Телемана тощо), який має бути обов'язково виконаний публічно.

Важливим аспектом виховання майбутнього виконавця є щоденна увага до розвитку скрипкових технічних навичок, якості звуковидобування, тому до програми включені етюди різного рівня складності.

Особливу увагу необхідно приділити вихованню навичок гри legato, як основи досягнення інтонаційної і звукової виразності; програмою передбачено вивчення і обов'язкове публічне виконання твору кантиленного складу.

Розподіл репертуарного навантаження студента по семестрах, планування строків публічного виконання творів програми, а також участь студента у творчих заходах класу, та академії повинні враховуватися особисті якості студента, рівень його можливостей та програмні вимоги курсу.

Змістовий модуль 1.

Вивчення двох поліфонічних творів барокової доби

Тема 1. Виявлення рівня попередньої професійної підготовки, стану ерудиції та творчих уявлень студента;

Тема 2. Найважливіші навички виконавського аналізу музичного авторського тексту (urtext) у всіх його компонентах. Прочитання тексту, як основи складання виконавської інтерпретації. Вміння аналізувати важливі редакції творів скрипкової поліфонії;

Тема 3. Робота над аплікатурою та штрихами поліфонічних творів з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання. Сучасні тенденції у технології виконання;

Тема 4. Особливості виконавської структури твору, що вивчається;

Тема 5. Специфіка музичної мови поліфонічного твору барокової доби;

Тема 6. Опанування вправ та додаткового технологічного матеріалу для досягнення необхідної виразності скрипкової поліфонічної фактури.

Змістовий модуль 2.

Робота над основними виконавськими засадами

Тема 1. Виявлення жанрових ознак у тематизмі музичного твору, робота над темпо-ритмічною організацією твору, додержанням темпової єдності у поєднанні з виразністю та артикуляцією. Робота над інтонацією у широкому та вузькому сенсі;

Тема 2. Динамічний план твору, вивчення тонального плану, кадансів, кульмінаційних епізодів;

Тема 3. Вивчення метро-ритмічних особливостей твору;

Тема 4. Підбір вправ, етюдів та іншого технічного матеріалу з метою подолання технічних проблем твору;

Тема 5. Аналіз структури, тематичного матеріалу барокової сонати чи розгорнутої варіаційної форми або частини сонати;

Тема 6. Опанування фактурних елементів творів старовинної сонатної форми, пов'язаних з реліктами інструментарію (*Viola da Braccio*);

Тема 7. Типові закономірності організації концертів «віденської» класики на прикладі творів Гайдна, Моцарта, Бетховена, вивчення мелізматики.

Змістовий модуль 3.

Вивчення творів великої форми доби віденського класицизму

Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та уявлень студента про основні засади творів «віденської класики»;

Тема 2. Робота над особливостями штрихової техніки у творах «віденської класики»;

Тема 3. Виконавське охоплення твору великої форми або його частини, виконання каденцій, складання виконавського плану;

Тема 4. Типові закономірності композиційної структури та драматургії сонатної форми «віденської» класики на прикладі концертів Гайдна, Моцарта, Бетховена.

Тема 5. Самостійне опрацювання (читання з листа) творів малої форми композиторів доби віденського класицизму.

Змістовий модуль 4.

Вивчення творів малих форм різного рівня складності з обов'язковим вивченням п'єси кантиленного характеру та творів українських композиторів

Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента про кантилену та творчість українських композиторів;

Тема 2. Специфіка роботи над мініатюрами;

Тема 3. Робота над виразністю як основою цілісного охоплення твору;

Тема 4. Робота над звуковидобуванням *legato*, *Portato*, *Portamento* та інших у кантиленних творах;

Тема 5. Робота над специфікою розподілу смичка у мініатюрі;

Тема 6. Артистичне втілення художнього змісту творів під час концертного, конкурсного виступу. Підготовка до виступу;

Тема 7. Виявлення та реалізація жанрових ознак творів.

Змістовий модуль 5.

Вивчення віртуозних творів, етюдів різного рівня складності

Тема 1. Опрацювання окремих елементів музичного твору;

Тема 2. Спрямованість роботи на осмислення головних професійних вимог до творів різних жанрів;

Тема 3. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень учня про скрипкові прийоми і засоби художньої виразності;

Тема 4. Робота над розвитком технічних прийомів та можливостей студента з урахуванням рівня його попередньої підготовки та індивідуальних фізично-моторних якостей;

Тема 5. Раціональна аплікатура та робота над нею, як необхідна умова для вдосконаленості техніки гри на скрипці;

Тема 6. Раціоналізація і послідовність роботи над творами віртуозного складу;

Тема 7. Робота над проблемами координації роботи рук скрипаля, опрацювання вправ на матеріалі твору;

Тема 8. Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.

МОДУЛЬ 2

Вивчення матеріалу цього модуля направлено на подальше вдосконалення студентом професійних навичок, оволодіння більш складним, різноманітним за жанрами і стилями репертуаром:

- Сонати доби бароко (Вівальді, Локателлі, Верачіні та ін.);
- Поліфонічний твір доби бароко та після бароко;
- Твір крупної форми (варіації, концерт, сюїта);
- Мініатюри європейського романтичного стилю;
- Мініатюри романтичного стилю;
- Український твір ХІХ – першої половини ХХ століття;
- Самостійно підготовлений твір.

Вивчення річного обсягу програми передбачає як проходження в класі, так і вільний її розподіл по залікових формах модуля з урахуванням обов'язкового включення у виступи поліфонічного твору, твору крупної форми (сонати, циклу або концерту (цілком або частково), різнохарактерних п'єс, етюдів та каприсів. Протягом чотирьох років навчання (чотирьох модулів) бажаним є виконання концерту для скрипки з оркестром. Серед творчих форм, виступ у яких може бути розглянутий як заліковий, є сольний концерт та результативна участь у виконавському конкурсі.

Навички естрадної витримки, почуття робочого стану на сцені тренуються під концертних виступів. Але після чергового концерту викладач повинен разом зі студентом детально проаналізувати конкретний виступ, та виявити шляхи удосконалення подальшої роботи.

Досвід попереднього року навчання дає змогу викладачеві мати більш чітку картину про рівень здібностей, індивідуальні риси характеру, творчі амбіції студента, продумує репертуарну політику, яка має бути направлена на розширення світогляду студенту, розвиток його почуттів, музичного мислення та художніх смаків.

Вирішення інтерпретаторських задач, їх стильових, образно-художніх ознак потребує нового, більш високого рівня як суто музикантського, так і скрипково-інструментального втілення, накопичення стильових навичок виконання класичної та романтичної музики. Все це необхідне тому, що протягом року студент має пройти твір крупної форми (при можливості виконаної з оркестром).

Триває формування самостійного музичного мислення та самовираження студента. На кожному етапі роботи вирішуються конкретні та раціональні завдання щодо оволодіння різноманітним звуковидобуванням та пов'язаним з гармонічною мовою виразним інтонуванням у межах стилю, осмисленим відчуттям музичної мови. Різноманітність стилів та жанрів кілька творів малої та більш розгорнутої форми, творів українських композиторів сприяє розвитку вимогливості слухового контролю у студента та дає йому змогу відчувати цілісність суті та форми музичного твору.

Мабуть центром уваги викладача має бути самостійна робота студента, вірне направлення якої буде найважливішим надбанням майбутнього фахівця.

Безумовно, важливіші навички самостійної роботи виконуються в процесі занять у класі по спеціальності. Дуже корисним може стати самостійне вивчення студентом творів з їх послідуочим виконанням.

Змістовий модуль 6.

Вивчення поліфонічних творів композиторів післябарокової доби

Тема 1. Робота над вдосконаленням методів звуковидобування, специфіки штрихів та інших навичок студента, спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічної фактури поліфонічних творів Е. Ізаї та інших композиторів. Вивчення етюдів та вправ для опанування поліфонічної фактури скрипкових творів;

Тема 2. Конкретні завдання для самостійного опрацювання студентом навичок раціонального та творчого відношення до аплікатурних комплексів;

Тема 3. Робота над розподілом смичка, як комплексом засобів музичної виразності;

Тема 4. Темпо-ритмічні жанрові особливості танців у старовинних сюїтах, вирішення питань виконання мелізматики;

Тема 5. Самостійне опрацювання твору, або частини твору.

Змістовий модуль 7.

Робота над твором крупної форми

Тема 1. Всебічне підвищення рівня професійної ерудиції та творчої самостійності студента;

Тема 2. Розбудова виконавської структури через вивірене застосування виконавських прийомів та засобів музичної виразності;

Тема 3. Робота над розвитком музичного мислення з метою наскрізного та логічного з художньої крапки зору розвитку твору;

Тема 4. Освоєння основ гри творів для скрипки з оркестром, розуміння диригентського жесту з позицій соліста, цілісне знання оркестрової партитури;

Тема 5. Робота над розробкою певної тембрової якості звучання скрипки в залежності від стилістичних і жанрових ознак тематизму.

Змістовий модуль 8.

Робота над виконанням мініатюр європейського, українського та російського романтичного стилю

Тема 1. Опрацювання виконавських прийомів та засобів художньої виразності для найбільш досконалого виконавського втілення романтичного стилю;

Тема 2. Робота над розвиненням музичного та ширше – художнього мислення та уявлень студента шляхом асоціативного ставлення до конкретної образно-сислової суті творів;

Тема 3. Робота над особливостями творів малої форми, їх ритмічними, звуковими, штриховими та динамічними особливостями з урахуванням вимог стилю і жанру;

Тема 4. Активізація самостійності у знаходженні творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації музичних творів, розвитку образно - асоціативного мислення;

Тема 5. Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.

Змістовий модуль 9.

Вивчення та виконання поліфонічного твору барокової доби

Тема 1. Робота над вдосконаленням студентом навичок розподілу смичка, спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічної тканини твору;

Тема 2. Робота над вдосконаленням вмінь студента аналізувати особливості поліфонічної фактури з метою виявлення виконавських засобів виразності;

Тема 3. Виховання навичок осмислення та раціональності в роботі над стилістичними принципами втілення поліфонічної фактури творів барокової доби;

Тема 4. Робота над вдосконаленням штрихових навичок студента спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічного твору.

Змістовий модуль 10.

Робота над творами українських авторів ХІХ – першої половини ХХ століття

Тема 1. Виховання навичок цілісного виконання головних завдань музичного твору розгорнутої форми згідно його стилю та образної суттєвості;

Тема 2. Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів малої форми;

Тема 3. Стилiстичні та жанрові особливості творів українських композиторів ХІХ – першої половини ХХ століття;

Тема 4. Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму та розкриття творчої особистості студента;

Тема 5. Сумісний аналіз виступив на конкретні поради щодо усунення існуючих недоліків. Виявлення та втілення виконавського плану твору;

Тема 6. Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців;

Тема 7. Самостійне вивчення одного твору чи частини твору.

МОДУЛЬ 3

Означений модуль є найважливішим етапом виховання виконавця, розкриття його творчої індивідуальності, виявлення рівня обдарованості. На підставі різноманітного, якісного репертуару студент має продемонструвати набутий комплекс професійних навичок, творчі та артистичні якості.

Протягом курсу спільна праця викладача і студента у спеціальному класі спрямована на вдосконалення скрипкової віртуозності, що закріплюється у вивченні творів романтичного стилю та двох-трьох каприсів, виконавське розкриття індивідуальних рис музичних творів, їх стильових, національних, індивідуальних ознак та оволодіння специфікою музичної форми і комплексом засобів музичної виразності. Втілення набутих умінь розбору та інтерпретації твору закріплюється і у самостійній роботі над кантиленним твором західноєвропейського композитора XIX століття.

Протягом року у Модулі 3 вивчається наступний репертуар:

- Романтичний твір малої або форми; можливе виконання сонати, варіацій;
- Твір імпресіоністичного стилю;
- Віртуозні етюди та каприси;
- Сонатини Н. Паганіні (для скрипки з гітарою);
- Твір класичного стилю;
- Український твір другої половини XX століття;
- Самостійно підготовлений твір.

Вивчення річного обсягу програми передбачає як проходження в класі, так і вільний її розподіл по залікових формах модуля з урахуванням обов'язкового включення у виступи двох віртуозних каприсів, розгорнутого твору значної складності. Серед творчих форм, виступ у яких може бути розглянутий як заліковий, є сольний концерт та результативна участь у виконавському конкурсі.

Професійне виховання студента вимагає його значного самостійного вкладу у інтерпретацію творів, індивідуальні рішення, вимогливість до звуковидобування та тембро-колериту звучання, що розкривають художню авторську концепцію. Виконавський процес потребує постійного розширення світогляду студента, стимуляцію його творчих уявлень. Тільки за цих умов виконання набуває належної переконливості та творчої свободи. Це особливо важливо при виконанні творами українських композиторів другої половини XX століття. Треба враховувати психоемоційний склад студента, вдосконалювати його виконавські та артистичні якості через різноманітні концертні виступи, які допомагають накопичити виконавський досвід, розвинути волю та витримку. Вільне володіння формою, яскраве та особисте розкриття емоціонального та інтелектуального змісту твору вимагає робота та їх виконання творів класичного стилю.

У самостійній роботі студента активізується слуховий самоконтроль, навички якого постійно виховуються на заняттях з фаху. Сприяє цьому процесу і завдання самостійного вивчення та виконання кантиленного твору західноєвропейського композитора XIX ст.

Змістовий модуль 11.

Вивчення творів класичного стилю

- Тема 1.** Виявлення виконавських прийомів та засобів художньої виразності у творах класичного стилю;
- Тема 2.** Робота над особливостями штрихів, аплікатури та орнаментики у творах класичного стилю;
- Тема 3.** Типові закономірності композиційної структури та драматургії сонатних циклів «віденської» класики на прикладах сонат Генделя;
- Тема 4.** Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії Концертів В.А. Моцарта;
- Тема 5.** Самостійне опрацювання творів та читання з листа оркестрових партій.

Змістовий модуль 12.

Вивчення творів імпресіоністичного стилю

- Тема 1.** Виявлення специфіки комплексу засобів музичної виразності у творах стилю імпресіонізм;
- Тема 2.** Робота над тембром та колоритом у творах імпресіоністичного стильового напрямку;
- Тема 3.** Опрацювання культури звуковидобування у творах імпресіоністичного стилю;
- Тема 4.** Вміння визначити стильові особливості запису тексту твору імпресіоністичного стилю;
- Тема 5.** Вміння знаходити у звуковидобуванні виражальну специфіку та відповідні стилю, розвиток тембральних уявлень.

Змістовий модуль 13.

Виконання твору розгорнутої форми значного рівня складності

- Тема 1.** Визначення кола важливіших проблем при виконанні творів розгорнутої форми;
- Тема 2.** Втілення прийомів формобудування у різних жанрах творів розгорнутої форми;
- Тема 3.** Робота над засобами художньої виразності, які втілюють стильові ознаки твору;
- Тема 4.** Робота над розподілом смичка та динамікою гучності, як комплексом засобів музичної виразності;
- Тема 5.** Вирішення скрипкових проблем при виконанні творів розгорнутої форми.

Змістовий модуль 14.

Підготовка самостійного вивчення та виконання кантиленного твору західноєвропейського композитора XIX століття.

Тема 1. Специфіка роботи над творами малих форм, робота над інтонаційною виразністю у вузькому та широкому сенсі як основою цілісності охоплення твору малої форми;

Тема 2. Робота над звуковидобуванням *legato, portato, portamento* у кантиленних творах та мініатюрах;

Тема 3. Артистичне втілення художнього змісту творів під час концертного, конкурсного виступу. Підготовка до виступу.

Змістовий модуль 15.

Вивчення віртуозних творів, підготовка до їх публічного виконання

Тема 1. Постійне звернення уваги студента до стильових ознак виконавських прийомів, притаманних тому чи іншому стилю епохи, індивідуальним композиторським особливостям;

Тема 2. Виховання навичок осмисленого та раціонального підходу в роботі над технічними труднощами, розвиток знань та умінь, набутих попередніми етапами навчання;

Тема 3. Робота над якісним та звучанням виконуваної програми;

Тема 4. Особливості проведення репетицій у концертному приміщенні. Планування репетиції;

Тема 5. Вирішення художньо-виражальних проблем при виконанні творів розгорнутої форми;

Тема 6. Самостійне вивчення твору.

МОДУЛЬ 4

Навчальний курс Спеціальний інструмент (Скрипка) своєю головною метою ставить всебічне поглиблення та реалізацію всіх сформованих та набутих знань, практичних вмінь та навичок у виконавській та педагогічній практиці, професійну самостійність та зрілість. Як кінцевий результат курсу студент має продемонструвати весь комплекс на якісно новому рівні у виконанні програми державного іспиту на одержання кваліфікації «Бакалавр». Протягом року у Модулі 4 необхідно включити наступний репертуар:

- Дві частини, або Чакона з Сонат і Партит для скрипки соло І.С. Баха;
- Два твори крупної форми (будь-якої доби);
- Сучасний твір (починаючи з XX століття до сьогодення);
- Два кантиленних та два віртуозних творів малої форми.

В програмі державного екзамену з дисципліни «Спеціальний інструмент (фах)» випускник Академії освітнього ступеня «Бакалавр» має представити:

- Дві частини, або Чакона з Сонат і Партит для скрипки соло І.С. Баха;
- Одну, або дві частини твору крупної форми;
- Дві п'єси малої форми кантиленного та віртуозного характеру.

Протягом курсу продовжується робота над розкриттям творчої особистості студента, розвитком його технічних та художньо-виконавських можливостей. Велика увага приділяється виявленню у студента зрілого та завершеного музичного мислення, естетичного почуття та високого художнього смаку; артистичній та виконавській завершеності, які студент повинен продемонструвати на прикладі якісних та значних за складністю зразків вітчизняної та західноєвропейської музики за вимогами державного іспиту.

Виховання та демонстрація цих якостей є необхідною умовою для подальшої виконавської та педагогічної діяльності випускника. Протягом чотирьох років навчання (чотирьох модулів) бажаним є виконання концерту для скрипки з оркестром. Серед творчих форм, виступ у яких може бути розглянутий як заліковий, є сольний концерт та результативна участь у виконавському конкурсі. Самостійна робота студента передбачає вивчення та публічне виконання твору сучасних композиторів.

Репертуар програми державного іспиту повинен відповідати програмним вимогам та додержуватися принципу різноманітності жанрів та стиль різних музичних епох та національних культур, демонструвати значні виконавські труднощі. Програма обговорюється та затверджується на засіданні кафедр, її репертуарна спрямованість враховує індивідуальні риси студента, підкреслює його творчу особистість. Виконання державної програми вимагає від студента завершеної, майстерної форми виступу та якісного технічного втілення, демонстрації багатогранних професійних навичок, переконливої художньо-образної концепції, активного індивідуально особистого вираження у виконавському, артистичному плані. Для підготовки студента до виступу на Державному екзамені проводиться обов'язкове попереднє прослуховування екзаменаційної програми.

На Державному екзамені «Спеціальний інструмент (фах)» випускник повинен продемонструвати:

- володіння виконавською технікою в широкому сенсі, навичками розкриття змісту, жанру та стилю твору в його вираженні як стилю епохи, національного та індивідуально-композиторського;
- володіння засобами музичної виразності згідно стильовим вимогам творів, архітектонікою темпу, метро-ритмічними характеристиками, нюансами інтонування та різноманітним звуковидобуванням, володіння виразністю динаміки, стильовими рішеннями з метою переконливого втілення форми твору,
- майстерність володіння скрипкою та різноманітними технічними формулами;
- професійно зріле художнє мислення та музична фантазія, творче виконавське втілення художньої авторської концепції;

- досвід та вміння розвинутого артистизму у публічному концертному виступі.

Змістовий модуль 16.

Узагальнення набутого комплексу професійних виконавських навичок

- Тема 1.** Вдосконалення навичок виконання та втілення специфіки стилю, закономірностей побудови твору;
- Тема 2.** Методи роботи над опануванням програми в цілому, над якістю виконавської форми та набуттям відповідного артистизму висловлювання;
- Тема 3.** Подальша робота над навичками скрипкової інструментальної майстерності;
- Тема 4.** Виконавське втілення стилю, жанру та індивідуальній суттєвості твору;
- Тема 5.** Виховання у студента художнього смаку, естетичного відчуття, гармонічного поєднання інтелектуального та емоційного ставлення до виконавського процесу як необхідних умов для розкриття його творчої особистості, набуття осмисленої виконавської волі та невимушеної артистичності;
- Тема 6.** Активізація образно-асоціативного мислення і уявлення;
- Тема 7.** Обговорення відвіданих студентом художніх музеїв, виставок, театрів, прочитаної студентом літератури;
- Тема 8.** Розвиток творчих здібностей, художніх уявлень з використанням прикладів з інших видів мистецтв, обговоренням музичних записів та оперування знаннями з інших музичних дисциплін.

Змістовий модуль 17.

Активізація самостійності студента у вирішенні творчих завдань

- Тема 1.** Активізація артистичних та творчих якостей студента, його особистого вкладу у виконання програми;
- Тема 2.** Робота над виконавським комплексом стильових засобів музичної виразності, специфікою жанру та форми музичних творів;
- Тема 3.** Визначення проблем виконавських прийомів та засобів художньої виразності відповідно жанру та стилю творів програми виконуваних творів.

Змістовий модуль 18.

Самостійне вивчення творів сучасних композиторів та сонат барокової доби

- Тема 1.** Виявлення виконавського комплексу засобів виразності у творах сучасного стилю;
- Тема 2.** Робота над особливостями артикуляції та орнаментики у творах класичного стилю та в сонатах бароко;

Тема 3. Типові закономірності композиційної структури та драматургії новітньої музики;

Тема 4. Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат А. Верачіні;

Тема 5. Самостійне вивчення твору сучасних композиторів та сонати А. Вівальді.

Змістовий модуль 19.

Розвиток виконавської ініціативи студента в інтерпретації музичних творів

Тема 1. Самостійне вивчення двох творів українських композиторів – класика і сучасного;

Тема 2. Активізація зусиль випускника на розкриття художньої концепції творів державної програми;

Тема 3. Усвідомлення особистих якостей стилю епохи, національного та індивідуального композиторського стилю.

Змістовий модуль 20.

Удосконалення особистих виконавських якостей студента.

Підготовка до виконання програми Державного екзамену з фаху

Тема 1. Досягнення максимальної виконавської підпорядкованості виконавських прийомів та засобів музичної виразності для досягнення осмисленого синтаксису музичної мови, індивідуальній «оркестровці» в плані тембрового співвідношення зі змістовним станом музики, різноманітності прийомів звуковидобування, виразності ритмічних характеристик;

Тема 2. Методи роботи над опануванням програми в цілому, над якістю виконавської форми та набуттям відповідного артистизму висловлювання;

Тема 3. Спільна з викладачем та самостійна робота над визначенням головних проблем, притаманних стилю та жанру, специфіці музичної форми виконуваного репертуару.

Тема 4. Спільна з викладачем та самостійна робота студента над загальними технічними формулами фактури та підпорядкованість їх художнім вимогам;

Тема 5. Робота над максимальною досконалістю виконавської форми виконання творів державної програми.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин		
	Денна форма		
	Всього	у тому числі	
інд.		с.р.	
МОДУЛЬ 1			
Змістовий модуль 1. Вивчення двох поліфонічних творів барокової доби			
Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.	5	2	3
Тема 2. Складові якісного прочитання авторського тексту та опанування фактури музичного твору на етапі його розбору. Акцентуація уваги студента на навичках уважного ставлення до аплікатури під час розбору поліфонічного твору барокової доби. Нові аплікатурні тенденції.	6	4	4
Тема 3. Робота над аплікатурою поліфонічних творів з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання.	14	5	10
Тема 4. Типовість та особливості форми твору, що вивчається.	10	4	6
Тема 5. Специфіка музичної мови поліфонічного твору барокової доби.	14	4	10
Тема 6. Опанування вправ для подолання труднощів поліфонічного голосоведіння.	15	6	10
Всього за змістовим модулем 1	99	25	43
Змістовий модуль 2. Робота над музичним твором			
Тема 1. Виявлення жанрових ознак тематичного матеріалу, робота над темпо-ритмічною організацією твору, утриманням єдиного темпу у поєднанні з виразністю інтонування та артикуляції.	6	4	4
Тема 2. Динамічний план твору, вивчення тонального плану, кадансів, кульмінаційних епізодів.	6	4	4
Тема 3. Вивчення метро-ритмічних особливостей твору.	12	4	8
Тема 4. Розробка вправ з метою подолання технічних складностей твору.	11	4	9
Тема 5. Аналіз структури, тематичного матеріалу.	12	2	10
Тема 6. Опанування структурних елементів творів.	13	4	10
Тема 7. Типові закономірності організації виконавської форми твору.	15	6	10
Всього за змістовим модулем 2	75	28	55

Змістовий модуль 3.			
Вивчення творів великої форми доби віденського класицизму			
Тема 1. Виявлення рівня творчих уявлень студента про спадщину композиторів-класиків «віденської» доби.	9	3	6
Тема 2. Робота над особливостями звуковидобування у творах «віденської класики».	9	6	6
Тема 3. Виконавське охоплення твору великої форми або його частини, виконання кадансів, формування кульмінаційних епізодів, складання виконавського плану	14	4	11
Тема 4. Типові закономірності композиційної структури та драматургії концертних циклів «віденської» класики на прикладі Гайдна, Моцарта, Бетховена.	9	6	6
Тема 5. Опрацювання (читання з листа) творів композиторів доби віденського класицизму.	14	4	11
Всього за змістовим модулем 3	55	23	40
Змістовий модуль 4.			
Вивчення творів малих форм різного рівня складності з обов'язковим вивченням п'єси кантиленного характеру та творів українських композиторів			
Тема 1. Підвищення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента щодо спадщини українських композиторів.	3	4	2
Тема 2. Специфіка роботи над творами малих форм.	3	4	2
Тема 3. Робота над інтонаційною виразністю як основою цілісності охоплення твору малої форми.	13	4	12
Тема 4. Робота над звуковидобуванням <i>legato</i> , <i>portato</i> , <i>portamento</i> у кантиленних творах.	13	4	12
Тема 5. Робота над специфікою звукоутворення у мініатюрі.	3	2	2
Тема 6. Артистичне втілення художнього змісту творів під час концертного, конкурсного виступу. Підготовка до виступу.	6	4	4
Тема 7. Виявлення та реалізація жанрових ознак творів.	9	3	6
Всього за змістовим модулем 4	50	25	40

Змістовий модуль 5. Вивчення віртуозних творів різного рівня складності			
Тема 1. Виявлення рівня технічної підготовки.	4	1	3
Тема 2. Робота над розвитком технічних можливостей студента з урахуванням рівня його попередньої підготовки та індивідуальних фізично-моторних якостей. Опанування скрипкових вправ.	14	4	10
Тема 3. Опрацювання окремих елементів музичного твору.	8	2	8
Тема 4. Спрямованість роботи на осмислення головних професійних вимог до творів різних жанрів.	4	3	2
Тема 5. Робота над аплікатурою твору, як необхідною умовою для вдосконаленості виконавства.	12	2	10
Тема 6. Особливості і послідовність роботи над творами віртуозного складу.	6	3	3
Тема 7. Робота над проблемами слухо-рухової координації, опрацювання вправ на матеріалі твору.	13	3	10
Тема 8. Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.	4	1	4
Всього за змістовим модулем 5	65	19	50
Загалом у МОДУЛІ 1	282	120	162
МОДУЛЬ 2			
Змістовий модуль 6. Вивчення поліфонічних творів композиторів післябарокової доби			
Тема 1. Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок студента, спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічної фактури. Виконання вправ для опанування поліфонічної фактури.	6	4	2
Тема 2. Конкретні завдання для самостійного опрацювання студентом навичок раціонального та творчого відношення до аплікатурних принципів.	9	3	6
Тема 3. Робота над фактурою, як комплексом засобів музичної виразності.	16	7	9
Тема 4. Темпо-ритмічні жанрові особливості танців у старовинних сюїтах, подолання проблем виконання мелізматики.	14	4	10
Тема 5. Самостійне опрацювання (читання з листа) з різними стилями та жанрами поліфонічних творів післябарокової доби.	10	2	8
Всього за змістовим модулем 6	55	20	35
Змістовий модуль 7. Робота над твором крупної форми			
Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.	7	2	5
Тема 2. Опанування форми через засоби музичної виразності при виконання варіацій.	18	8	10

Тема 3. Робота над розвитком музичного мислення з метою наскрізного розвитку твору.	13	8	5
Тема 4. Вивчення специфіки ансамблевої гри в творах для скрипки з оркестром, розуміння диригентського жесту, знання оркестрової партитури.	16	6	10
Тема 5. Робота над рішеннями прийомів звуковидобування в залежності від стилістичних і жанрових ознак тематизму.	16	6	10
Всього за змістовим модулем 7	70	30	40
Змістовий модуль 8.			
Робота над виконанням мініатюр європейського, українського та російського романтичного стилю			
Тема 1. Робота над комплексом професійних вимог до виконавського втілення романтичного стилю.	3	5	
Тема 2. Розвиток музичного мислення та уявлень студента шляхом асоціативного ставлення до конкретно особистої, образно-сислової суті творів.	9	5	6
Тема 3. Робота над особливостями творів малої форми, їх ритмічними, штриховими та динамічними особливостями з урахуванням вимог стилю і жанру.	18	8	12
Тема 4. Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації музичних творів, розвитку образно-асоціативного мислення.	9	5	6
Тема 5. Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.	6	2	6
Всього за змістовим модулем 8	45	25	30
Змістовий модуль 9.			
Вивчення та виконання поліфонічного твору барокової доби			
Тема 1. Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок студента, спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічної фактури.	12	6	8
Тема 2. Аналіз поліфонічної фактури з метою виявлення виконавських скрипкових засобів виразності.	9	5	6
Тема 3. Виховання навичок осмислення та раціональності в роботі над стилістичними принципами втілення поліфонічної фактури творів барокової доби.	9	6	6
Тема 4. Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок студента спрямованих на технічно якісне втілення скрипкової фактури.	15	7	10
Всього за змістовим модулем 9	45	24	30

**Змістовий модуль 10.
Робота над творами українських авторів
XIX–першої половини XX століття**

Тема 1. Виховання навичок цілісного виконання головних завдань музичного твору розгорнутої форми згідно його стилю та образної суттєвості.	6	6	2
Тема 2. Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів малої форми.	9	6	5
Тема 3. Стилистичні та жанрові особливості творів українських композиторів XIX – першої половини XX століття.	9	5	5
Тема 4. Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму та розкриття творчої особистості студента.	9	5	5
Тема 5. Сумісний аналіз виступів та конкретні поради щодо усунення існуючих недоліків. Виявлення та втілення виконавського плану твору.	9	4	5
Тема 6. Контроль за самостійним опрацюванням рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.	8	2	8
Тема 7. Контроль за самостійним вивченням одного твору/частини твору.	10	1	10
Всього за змістовим модулем 10	60	29	40
Загалом у МОДУЛІ 2	301	128	173
МОДУЛЬ 3			
Змістовий модуль 11. Вивчення творів класичного стилю та сонат старовинних композиторів			
Тема 1. Виявлення виконавського комплексу засобів виразності у творах класичного стилю.	3	3	2
Тема 2. Робота над особливостями артикуляції та орнаментики у творах класичного стилю.	14	6	10
Тема 3. Типові закономірності композиційної структури та драматургії концертів «віденської» класики на прикладі концертів Гайдна, Моцарта, Бетховена.	14	6	8
Тема 4. Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат Кореллі, Вівальді, Верачині.	17	7	10
Тема 5. Самостійне опрацювання (читання з листа) творів старовинних композиторів.	12	2	10
Всього за змістовим модулем 11	60	24	40

Змістовий модуль 12. Вивчення творів імпресіоністичного стилю			
Тема 1. Виявлення специфіки комплексу засобів музичної виразності імпресіоністичному стилі.	15	5	10
Тема 2. Робота над тембро-колеритом творів імпресіоністичного стилю.	19	8	11
Тема 3. Опрацювання культури звуковидобування у творах імпресіоністичного стилю.	14	6	9
Тема 4. Вміння визначити стильові особливості запису тексту твору імпресіоністичного стилю.	17	7	10
Тема 5. Вміння знаходити у звуковидобуванні виражальну специфіку та відповідні стилю звукові рішення, розвиток тембральних уявлень.	15	6	10
Всього за змістовим модулем 12	80	32	50
Змістовий модуль 13. Виконання твору розгорнутої форми значного рівня складності (романтичного твору)			
Тема 1. Визначення кола проблем при виконанні творів середньої форми.	2	4	
Тема 2. Втілення прийомів формобудування у різних жанрах творів розгорнутої форми.	6	8	4
Тема 3. Робота над засобами музичної виразності, які втілюють стильові ознаки твору.	9	6	6
Тема 4. Робота над звуковидобуванням, як комплексом засобів музичної виразності.	14	6	10
Тема 5. Вирішення технічних проблем при виконанні творів розгорнутої форми.	14	6	10
Всього за змістовим модулем 13	45	26	30
Змістовий модуль 14. Підготовка самостійного вивчення та виконання кантиленного твору західноєвропейського композитора XIX ст.			
Тема 1. Специфіка роботи над творами малих форм, робота над інтонаційною виразністю як основою цілісності охоплення твору малої форми.	15	5	10
Тема 2. Робота над звуковидобуванням <i>legato, portamento, portato</i> у кантиленних творах, та розподілу смичка у мініатюрі.	15	7	10
Тема 3. Артистичне втілення художнього змісту творів під час концертного, конкурсного виступу. Підготовка до виступу.	15	5	10
Всього за змістовим модулем 14	45	17	30

Змістовий модуль 15.
Вивчення віртуозних творів, підготовка до публічного виконання

Тема 1. Акцентуація уваги студента на стилєвих ознаках технічних формул, притаманних тому чи іншому стилю епохи, штрихів, аплікатури та індивідуальним композиторським особливостям музичної тканини.	4	4	
Тема 2. Виховання навичок осмисленого та раціонального підходу в роботі над технічними труднощами, розвиток знань та умінь, набутих попередніми етапами навчання.	6	3	3
Тема 3. Робота над якісною та досконалою виконавською формою творів програми.	15	5	10
Тема 4. Особливості проведення репетицій у концертному приміщенні. Планування репетиції.	4	2	2
Тема 5. Вирішення технічних проблем при виконанні творів розгорнутої форми.	16	6	10
Тема 6. Контроль за виконанням самостійно вивченняї п'єси.	10	1	10
Всього за змістовим модулем 15	55	21	35
Загалом у МОДУЛІ 3	282	120	162

МОДУЛЬ 4

Змістовий модуль 16.
Узагальнення набутого комплексу професійних виконавських навичок.

Тема 1. Вдосконалення навичок виконання та втілення специфіки стилю, закономірностей побудови творів.	9	4	6
Тема 2. Методи роботи над опануванням програми в цілому, над якістю виконавської форми та набуттям відповідного артистизму музичного «висловлювання».	12	3	8
Тема 3. Подальша робота над навичками скрипкової майстерності.	15	3	11
Тема 4. Виконавське втіленні стилю, жанру та індивідуальній суттєвості твору.	12	3	8
Тема 5. Виховання у студента художнього смаку, естетичного відчуття, гармонійного поєднання інтелектуального та емоційного ставлення до виконавського процесу як необхідних умов для розкриття його творчої особистості, набуття осмисленої виконавської волі та невимушеної артистичності.	6	3	4
Тема 6. Активізація образно-асоціативного мислення і уявлення.	12	4	8
Тема 7. Обговорення відвіданих студентом художніх музеїв, виставок, театрів, прочитаної студентом літератури.	6	2	4

Тема 8. Розвиток творчих здібностей, художніх уявлень з використанням прикладів з інших видів мистецтв, обговоренням музичних записів та оперування знаннями з інших музичних дисциплін.	6	2	4
Всього за змістовим модулем 16	78	24	53
Змістовий модуль 17. Активізація самостійності студента у вирішенні творчих завдань			
Тема 1. Активізація артистичних та творчих якостей студента, його особистого вкладу у виконання програми.		5	
Тема 2. Робота над виконавським комплексом стильових засобів музичної виразності, специфікою жанру та форми музичних творів.		5	
Тема 3. Визначення проблем звуковидобування відповідно жанру та стилю творів програми виконуваних творів.		5	
Всього за змістовим модулем 17	45	15	30
Змістовий модуль 18. Стильові орієнтири самостійного вивчення творів сучасних композиторів та сонат барокової доби			
Тема 1. Виявлення виконавського комплексу засобів виразності у творах сучасного стилю.	4	4	3
Тема 2. Робота над особливостями штрихової техніки та орнаментики у творах барокового стилю.	14	6	11
Тема 3. Типові закономірності композиційної структури та драматургії новітньої музики.	3	6	1
Тема 4. Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат старовинних композиторів.	4	4	1
Тема 5. Контрольне прослуховування самостійно вивченого твору сучасних композиторів.	10	2	10
Всього за змістовим модулем 18	35	22	26
Змістовий модуль 19. Розвиток виконавської ініціативи студента в інтерпретації музичних творів			
Тема 1. Стильові особливості виконання творів українських композиторів – класика і сучасного.	7	6	6
Тема 2. Активізація зусиль випускника на розкриття художньої концепції творів державної програми.	6	6	4
Тема 3. Усвідомлення особистих якостей стилю епохи, національного та індивідуального композиторського стилю,	15	5	10
Всього за змістовим модулем 19	28	17	20
Змістовий модуль 20. Удосконалення особистих виконавських якостей студента. Підготовка до виконання програми Державного екзамену з фаху			
Тема 1. Досягнення максимальної виконавської підпорядкованості засобів музичної виразності: осмисленого синтаксису мови, індивідуальній оркестровці, різноманітності прийомів звуковидобування, виразності ритмічних характеристик.	11	6	8

Тема 2. Методи роботи над опануванням програми в цілому, над якістю виконавської форми та набуттям відповідного артистизму висловлювання.	9	6	8
Тема 3. Спільна з викладачем та самостійна робота над визначенням головних проблем, притаманних стилю та жанру, специфіці музичної форми виконуваного репертуару.	13	4	8
Тема 4. Спільна та самостійна робота студента над загальними технічними формулами та підпорядкованість їх художнім вимогам.	11	4	8
Тема 5. Робота над максимальною досконалістю форми виконання творів державної програми.	15	6	10
Всього за змістовим модулем 20	59	26	42
Загалом у МОДУЛІ 4	245	104	141
ВСЬОГО	1110	472	638

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ пп	Назва теми	Кількість годин
1.	Складові якісного прочитання авторського тексту та опанування фактури музичного твору на етапі його розбору. Акцентуація уваги студента на навичках уважного ставлення до аплікатури під час розбору поліфонічного твору барокової доби.	4
2.	Робота над аплікатурою поліфонічних творів з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання.	10
3.	Типовість та особливості форми твору, що вивчається.	6
4.	Специфіка музичної мови поліфонічного твору барокової доби.	10
5.	Опанування вправ для подолання складностей поліфонічної фактури.	10
6.	Виявлення жанрових ознак тематичного матеріалу, робота над темпо-ритмічною організацією твору, утриманням єдиного темпу у поєднанні з виразністю інтонування та артикуляції	4
7.	Динамічний план твору, вивчення тонального плану, кадансів, кульмінаційних епізодів	4
8.	Вивчення метро-ритмічних особливостей твору	8
9.	Розробка вправ з метою подолання технічних складностей твору	9
10.	Аналіз структури, тематичного матеріалу сонати або її частини	10
11.	Опанування фактурних елементів творів сонатної форми	10
12.	Типові закономірності організації структури скрипкових концертів «віденської» класики на прикладі творів Гайдна, Моцарта, Бетховена, вивчення мелізматики	10
13.	Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента	6
14.	Робота над особливостями штрихів у творах «віденської класики»	6
15.	Виконавське охоплення твору великої форми або його частини, виконання кадансів, формування кульмінаційних епізодів, складання виконавського плану	11

16.	Типові закономірності виконавської структури та художньої драматургії творів доби «віденської» класики	6
17.	Самостійне опрацювання (читання з листа) творів композиторів доби віденського класицизму	11
18.	Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.	2
19.	Специфіка роботи над творами малих форм	2
20.	Робота над інтонаційною виразністю як основою цілісності охоплення твору малої форми	12
21.	Робота над звуковидобуванням <i>legato</i> у кантиленних творах	12
22.	Робота над специфікою <i>vibrato</i> у мініатюрі	2
23.	Артистичне втілення художнього змісту творів під час концертного, конкурсного виступу. Підготовка до виступу	4
24.	Виявлення та реалізація жанрових ознак творів	6
25.	Опрацювання окремих елементів музичного твору	8
26.	Спрямованість роботи на осмислення головних професійних вимог до творів різних жанрів	2
27.	Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень учня	3
28.	Робота над розвитком технічних можливостей студента з урахуванням рівня його попередньої підготовки та індивідуальних фізично-моторних якостей. Опанування скрипкових вправ	10
29.	Робота над аплікатурою твору, як необхідною умовою для вдосконаленості техніки	10
30.	Особливості і послідовність роботи над творами віртуозного складу	3
31.	Робота над проблемами слухо-рухової координації, опрацювання вправ на матеріалі твору	10
32.	Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців	4
33.	Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок студента, спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічної фактури. Виконання вправ для опанування поліфонічної фактури	2
34.	Конкретні завдання для самостійного опрацювання студентом навичок раціонального та творчого відношення до аплікатурних принципів	6
35.	Робота над фактурою, як комплексом засобів музичної виразності	9
36.	Темпо-ритмічні жанрові особливості танців у старовинних сюїтах, подолання проблем виконання мелізматики	10
37.	Самостійне опрацювання (читання з листа) з різними стилями та жанрами поліфонічних творів післябарокової доби	8
38.	Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента	5
39.	Опанування форми через засоби музичної виразності при виконання варіацій.	10
40.	Робота над розвитком музичного мислення з метою наскрізного розвитку твору.	5

41.	Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації музичних творів, розвитку образно - асоціативного мислення.	10
42.	Робота над рішеннями штрихів в залежності від стилістичних і жанрових ознак тематизму.	10
43.	Розвиток музичного мислення та уявлень студента шляхом асоціативного ставлення до конкретно особистої, образно-сміслової суті творів.	6
44.	Робота над особливостями творів великої форми, їх ритмічними, артикуляційними та динамічними особливостями з урахуванням вимог стилю і жанру.	12
45.	Вивчення специфіки ансамблевої гри в творах для скрипки з оркестром, розуміння диригентського жесту, знання оркестрової партитури.	6
46.	Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.	6
47.	Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок студента, спрямованих на технічно якісне втілення поліфонічної фактури	8
48.	Аналіз поліфонічної фактури з метою виявлення виконавських скрипкових засобів виразності	6
49.	Виховання навичок осмислення та раціональності в роботі над стилістичними принципами втілення поліфонічної фактури творів барокової доби	6
50.	Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок студента спрямованих на технічно якісне втілення зміста твору	10
51.	Виховання навичок цілісного виконання головних завдань музичного твору розгорнутої форми згідно його стилю та образної суттєвості.	2
52.	Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів малої форми.	5
53.	Стилістичні та жанрові особливості творів українських композиторів XIX – першої половини XX століття	5
54.	Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму та розкриття творчої особистості студента.	5
55.	Сумісний аналіз виступів на конкретні поради щодо усунення існуючих недоліків. Виявлення та втілення виконавського плану твору.	5
56.	Самостійне опрацювання рекомендованої викладачем додаткової літератури та прослуховування записів видатних виконавців.	8
57.	Самостійне вивчення одного твору/частини скрипкової сонати старовинного композитора.	10
58.	Виявлення виконавського комплексу засобів виразності у творах класичного стилю	2

59.	Робота над особливостями артикуляції та орнаментики у творах класичного стилю	10
60.	Типові закономірності композиційної структури та драматургії сонатних циклів «віденської» класики на прикладі сонат Моцарта, Бетховена	8
61.	Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат старовинних композиторів	10
62.	Самостійне опрацювання (читання з листа)	10
63.	Виявлення специфіки комплексу засобів музичної виразності імпресіоністичному стилі	10
64.	Робота над тембро-колеритом творів імпресіоністичного стилю	11
65.	Опрацювання культури звуковидобування у творах імпресіоністичного стилю	9
66.	Вміння визначити стильові особливості запису тексту твору імпресіоністичного стилю	10
67.	Вміння знаходити у звуковидобуванні виражальну специфіку та відповідні стилю рішення, розвиток тембральних уявлень.	10
68.	Втілення прийомів формобудування у різних жанрах творів розгорнутої форми.	4
69.	Робота над засобами музичної виразності, які втілюють стильові ознаки твору.	6
70.	Робота над фактурою, як комплексом засобів музичної виразності.	10
71.	Вирішення технологічних проблем при виконанні творів розгорнутої форми.	10
72.	Специфіка роботи над творами малих форм, робота над інтонаційною виразністю як основою цілісності охоплення твору малої форми	10
73.	Робота над звуковидобуванням <i>legato</i> у кантиленних творах, та специфікою штрихів у мініатюрі	10
74.	Артистичне втілення художнього змісту творів під час концертного, конкурсного виступу. Підготовка до виступу	10
75.	Виховання навичок осмисленого та раціонального підходу в роботі над скрипковими труднощами, розвиток знань та умінь, набутих попередніми етапами навчання.	3
76.	Робота над якісною та досконалою виконавською формою виконуваної програми.	10
77.	Особливості проведення репетицій у концертному приміщенні. Планування репетиції.	2
78.	Вирішення піаністичних проблем при виконанні творів розгорнутої форми.	10
79.	Самостійне вивчення п'єси	10

80.	Вдосконалення навичок виконання та втілення специфіки стилю, закономірностей побудови твору сонатної форми.	6
81.	Методи роботи над опануванням програми в цілому, над якістю виконавської форми та набуттям відповідного артистизму висловлювання.	8
82.	Подальша робота над навичками скрипкової майстерності.	11
83.	Виконавське втіленні стилю, жанру та індивідуальній суттєвості твору	8
84.	Виховання у студента художнього смаку, естетичного відчуття, гармонічного поєднання інтелектуального та емоційного ставлення до виконавського процесу як необхідних умов для розкриття його творчої особистості, набуття осмисленої виконавської волі та невимушеної артистичності	4
85.	Активізація образно-асоціативного мислення і уявлення	8
86.	Обговорення відвіданих студентом художніх музеїв, виставок, театрів, прочитаної студентом літератури	4
87.	Розвиток творчих здібностей, художніх уявлень з використанням прикладів з інших видів мистецтв, обговоренням музичних записів та оперування знаннями з інших музичних дисциплін	4
88.	Активізація артистичних та творчих якостей студента, його особистого вкладу у виконання програми.	10
89.	Робота над виконавським комплексом стильових засобів музичної виразності, специфікою жанру та форми музичних творів.	10
90.	Визначення проблем звуковидобування відповідно жанру та стилю творів програми виконуваних творів.	10
91.	Виявлення виконавського комплексу засобів виразності у творах сучасного стилю	3
92.	Робота над особливостями артикуляції та орнаментики у творах класичного стилю та в сонатах бароко	11
93.	Типові закономірності композиційної структури та драматургії новітньої музики	1
94.	Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат І.С. Баха	1
95.	Самостійне вивчення твору сучасних композиторів та сонати А. Кореллі	10
96.	Самостійне вивчення двох творів українських композиторів – класика і сучасного.	6
97.	Активізація зусиль випускника на розкриття художньої концепції творів державної програми .	4
98.	Усвідомлення особистих якостей стилю епохи, національного та індивідуального композиторського стилю	10

99.	Досягнення максимальної виконавської підпорядкованості засобів музичної виразності : осмисленого синтаксису мови, індивідуальній оркестровці, різноманітності прийомів звуковидобування, виразності ритмічних характеристик.	8
100.	Методи роботи над опануванням програми в цілому, над якістю виконавської форми та набуттям відповідного артистизму висловлювання.	8
101.	Спільна з викладачем та самостійна робота над визначенням головних проблем, притаманних стилю та жанру, специфіці музичної форми виконуваного репертуару.	8
102.	Спільна та самостійна робота студента над загальними технічними формулами фактури та підпорядкованість їх художнім вимогам.	8
103.	Робота над максимальною досконалістю виконавської форми творів державної програми.	10
	Всього годин:	638

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Підсумковими формами контролю з дисципліни «Спеціальний інструмент (фах)» за професійним та творчим розвитком студентів освітнього ступеня «Бакалавр» є іспити у 2 – 7 семестрах, залік з оцінкою у 1 семестрі та державний екзамен наприкінці 8 семестру. Крім того, протягом кожного семестру (за винятком 1 семестру) студент освітнього ступеня «Бакалавр» мусить не менше одного разу виступити в академічному концерті з спеціально підготовленою програмою, що створює певну ритмічність сценічного досвіду та виступає своєрідним аналогом обов'язкового семінару. Репертуар, що вивчається та апробується на сцені студентом, фіксується у особовій репертуарній картці студента, яка слугує матеріалом для характеристики державній екзаменаційній комісії. Репертуарні картки віддзеркалюють весь творчий шлях студента, свідчать про ступінь його виконавської активності, виключають повтори на заліках та іспитах виконуваних раніше творів, дозволяють ліквідувати нестачу у репертуарі студента творів тих або інших жанрів та стилів.

ЗАЛІКОВІ ТА ІСПИТОВІ ВИМОГИ

Курс	Семестр	Семестр
1	1 сем.	2 сем.
	Залік: дві гами, два етюди або каприси	Академ.концерт: Вільна програма Іспит: поліфонія; крупна форма; віртуозна п'еса
2	3 сем.	4 сем.

	Академ.концерт: Вільна програма Іспит: поліфонія; крупна форма; віртуозна п'еса	Академ.концерт: Вільна програма; Залік: поліфонія; крупна форма; віртуозна п'еса
3	5 сем. Академ.концерт: Вільна програма Іспит: поліфонія; крупна форма; віртуозна п'еса	6 сем. Академ.концерт: Вільна програма; Залік: поліфонія; крупна форма; віртуозна п'еса
4	7 сем. Академ.концерт: Вільна програма Залік: поліфонія; крупна форма; віртуозна п'еса	8 сем. Академ.концерт: Вільна програма; Колоквіум з фаху Державний екзамен: поліфонія; крупна форма; дві різнохарактерні п'еси

**Орієнтовні залікові та іспитові програми з дисципліни
«Спеціальний інструмент (фах)»
для студентів освітнього ступеня «Бакалавр»**

1 курс, 1 семестр /залік/

1 курс, 2 семестр /іспит/

2 курс, 3 семестр /іспит/

2 курс, 4 семестр /залік/

3 курс, 5 семестр /іспит/

3 курс, 6 семестр /залік/

4 курс, 7 семестр /іспит/

4 курс, 8 семестр / державний іспит/

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

У 1, 3, 5 та 7 семестрах обов'язковим є виконання вільно вибраної частини репертуару модуля на академічному концерті, яке оцінюється згідно затверджених критеріїв та має ваговий коефіцієнт 40%. Виконання частини репертуару модуля під час екзамену також оцінюється згідно затверджених критеріїв та має ваговий коефіцієнт 60%.

У 2, 4 та 6 семестрах обов'язковими є виконання вільно вибраної частини репертуару модуля на академічному концерті, оцінка має ваговий коефіцієнт 20%; виконання обов'язкової частини модуля згідно курсових вимог, оцінка має ваговий коефіцієнт 30%; виконання іншої обов'язкової частини репертуару модуля під час екзамену, ваговий коефіцієнт оцінки 50%.

Таким чином підсумкова оцінка у непарних семестрах складається з оцінки за академічний концерт (бал x 0,4) та оцінки за екзамен (бал x 0,6). У парних семестрах - з оцінки за академічний концерт з вільною програмою (бал x 0,2), оцінки за академічний концерт з обов'язковою програмою (бал x 0,3) та оцінки за екзамен (бал x 0,5).

Розрахунок вагового коефіцієнта оцінки

	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6
100	10	20	30	40	50	60
95	9,5	19	28,5	38	47,5	57
90	9	18	27	36	45	54
85	8,5	17	25,5	34	42,5	51
80	8	16	24	32	40	48
75	7,5	15	22,5	30	37,5	45
70	7	14	21	28	35	42
65	6,5	13	19,5	26	32,5	39
60	6	12	18	24	30	36
40	4	8	12	16	20	24
20	2	4	6	8	10	12

Приклад розрахунку підсумкової оцінки

Непарний семестр: академічний концерт $95 \times 0,4 = 38$

іспит $85 \times 0,6 = 51$

$$38 + 51 = 89$$

Парний семестр: академічний концерт (вільна програма) $95 \times 0,2 = 19$

академічний концерт (обов'язкова програма) $80 \times 0,3 = 24$

іспит $90 \times 0,5 = 45$

$$19 + 24 + 45 = 88$$

До підсумкової оцінки можливо додавати додаткові бали: 2 бали за сольний концерт, 3 бали за результативну участь у конкурсі.

КРИТЕРІЇ 100-БАЛЬНОЇ ШКАЛИ

**(у зіставленні з оцінкою ECTS та національною шкалою)
оцінювання виконання програми з дисципліни
«спеціальний інструмент (фах)»:**

Оцінка ECTS	Бал	Іспит	Залік	Загальні параметри оцінки				
				Рівень складності програми	Інтерпретаторське мислення, розуміння стилю	Технічна майстерність	Артистизм	Стабільність виконання
A	100	В І Д М І Н Н О	З А Р	Найвищий	Глибоке, зріле, індивідуальне	Блискуча, художньо завершена	Яскравий, органічний	Висока
	95			Найвищий, високий	Глибоке, зріле, індивідуальне	Відмінна	Органічний	Висока
	90			Найвищий, високий	Зріле, переконливе	Відмінна	Сформований	Висока
B	85	Д О Б Р Е	A	Високий	Переконливе, традиційне	Добра	Сформований	Достатня
C	80		X	Високий	Не завжди переконливе	Добра	Сформований	Достатня
	75		O	Високий, середній	Формальне, непереконливе	Добра	Невиразний або зовнішній	Достатня
D	70	З А Д О В І Л Ь Н О	A	Середній або завищений	Формальне, непереконливе	Недосконала	Невиразний або зовнішній	Часткова
	65		H	Середній	Непереконливе	Недосконала	Невиразний	Часткова
E	60	O	O	Середній	Фрагментарне	Недосконала	Невиявлений	Недостатня
FX	40	Незадов. з можливістю повтор. склад.	Не зарах. з можливістю повтор. склад.	Низький	Фрагментарне	Обмежена	Невиявлений	Недостатня
F	20	Незадов. з повтор. вивч. дис.-ни	Не зарах. з повтор. вивч. дис.-ни	Низький	Слабко сформоване	Обмежена	Відсутній	Недостатня

Критерії 100-бальної шкали оцінювання колоквіуму з фаху:

Бал	Загальні критерії оцінки
100	Абітурієнт має свідомі знання музичного матеріалу у межах програми; узагальнює та творчо застосовує асоціативні зв'язки між музичними творами, творами інших мистецтв

	та життєвими явищами; вільно та свідомо використовує спеціальну музичну термінологію у роздумах, висновках та узагальненнях щодо прослуханого або виконаного твору; рівень мистецького мислення достатньо високий; самостійно використовує природні здібності, набуті знання та уміння в музичній діяльності.
95	Абітурієнт володіє музичним матеріалом у межах програми; вміє використовувати здібності, знання та уміння у нових завданнях; демонструє знання спеціальної музичної термінології, її усвідомлення; уміння систематизувати, узагальнювати, аналізувати, інтерпретувати музичні твори, асоціювати їх з творами інших мистецтв та життєвими явищами, застосовувати здобуті знання у музичній діяльності.
90	Абітурієнт має міцні, ґрунтовні знання, але, аналізуючи музичні твори, допускає несуттєві неточності у формулюваннях та спеціальній музичній термінології; не завжди обґрунтовано може довести свою думку щодо музичних явищ; вказані неточності може виправляти самостійно.
85	Абітурієнт виявляє глибоке засвоєння музичного матеріалу, але допускає неточності у використанні спеціальної музичної термінології, які потребують зауваження або корегування; трапляються поодинокі недоліки у виконанні музичного твору і формуванні думок щодо музичних явищ; не завжди самостійно систематизує та узагальнює музичний матеріал.
80	Абітурієнт вміє сприймати і виконувати музичні твори, досить повно аналізує художньо-образний зміст твору, але має стандартне мислення, йому бракує власних висновків, асоціацій, узагальнень; недостатньо володіє спеціальною музичною термінологією при аналізі музичних явищ.
75	Абітурієнт здатний сприймати та виконувати музичні твори, але робить непереконливі висновки, непослідовно викладає свої думки, допускає термінологічні помилки; знає найважливіший музичний матеріал, але знання нестійкі.
70	Абітурієнт здатний сприймати та відтворювати значну частину музичних творів, але має слабо сформоване художнє мислення, не завжди послідовно та логічно характеризує музичні твори, його розповідь потребує уточнень і додаткових запитань; не вміє самостійно зробити висновків щодо прослуханої або виконаної музики.
65	Абітурієнт володіє навичками та уміннями, які дають змогу проаналізувати окремі музичні твори, що мають конкретну словесно-поняттєву основу; не завжди вміє аналізувати або інтерпретувати музичні твори, які потребують абстрактного художнього мислення; виявляє недостатнє знання спеціальної музичної термінології; словниковий запас небагатий.
60	Абітурієнт здатний сприймати та виконувати музичні твори на репродуктивному рівні; але не розуміє художньо-образної специфіки музичних творів; застосування знань та спеціальної музичної термінології посереднє.
40	Абітурієнт здатний сприймати та виконувати окремі фрагменти музичних творів; знає незначну частину музичного матеріалу; застосовує обмежений термінологічний та словниковий запас.
20	Абітурієнт володіє незначною частиною музичного матеріалу та спеціальної музичної термінології; має слабо сформований рівень сприйняття музичних творів, обмежені вміння та навички; словниковий запас дає змогу викласти думку на елементарному рівні.

УКРАЇНСЬКИЙ СКРИПКОВИЙ РЕПЕРТУАР

- Барвінський В. Гумореска
 Домінчен К. Поема
    Романс
    Скерцо
 Дремлюга М. Рапсодія
 Жуковський Г. Драматична поема для скрипки з оркестром
    Поема з балету “Ростислава”
 Жук О. Поема
 Заржицький А. Мазурка
 Зноско-Боровський О. П'єси
    Скерцо на українські теми
    Українська сюїта
    Романс
    Поема
 Іщенко Ю. Акварелі
    Гуцульська пісня
    П'ять п'єс для скрипки соло
 Кирейко В. Сонати для скрипки соло №№ 1, 2
 Коляда М. Варіації
    Скерцо
 Косенко В. Мрії
    Експромт
 Левицький Б. Українська рапсодія
 Лисенко М. Елегійне капричіо
    Дві фантазії на українські теми
    Романс
    Токата
    Елегія
 Людкевич С. Чабарашка
 Лятошинський Б. Танок на українські теми
    Три п'єси на таджицькі теми
 Маєрський Т. Варіації для скрипки соло
 Малявський А. Бурлеска
 Мейтус Ю. Поема.
    Ноктюрн
    АLEGRO
 Ніжаківський О. Коломийки
 Няга Г. Речитатив та Бурлеска
 Орфєєв С. Веснянка
 Ревуцький Л. Інтермецо
 Скорик М. Мелодія
    Іспанський танок
    Арія

- П'єси для скрипки і ф-но
 Скорульський М. Мелодія
 Ларго
 Станко О. Імпровізація
 Українська фантазія
 Станкович Є. Триптих «На верховині»
 П'єси
 Транскрипції фортепіанних творів
 Стеценко К. Колискова
 Штогаренко А. Пісня, Коломийки, Українські танці
 Рондо
 Фантазія для скрипки соло
 Щуровський Ю. Балада для скрипки, віолончелі та фортепіано
 Романс

Технічні твори для скрипки соло

- Бакланова Н. Етюди на складне інтонування
 Венявський Г. Вісім етюдів для двох скрипок
 Вибрані етюди для скрипки, М.1957р.
 Гавіньє П. 24 етюди
 Донт Я. 24 етюди
 Ернст Г. 6 етюдів
 Етюди на складне інтонування для скрипки (Збірка етюдів під редакцією С.
 Сапожнікова М. 1968 р.)
 Карпачевський З. Етюди
 Котек Е. Етюди
 Крейцер Р. 42 етюди
 Ліпинський К. Етюди
 Локателлі П. 24 каприси
 Львов О. 24 етюди
 Марто А. Етюди
 Мострас К. 7 каприсів
 8 етюдів
 Ондржичек Ф. Етюди
 Паганіні Н. 24 каприси
 Ровеллі П. 12 каприсів
 Роде П. 24 каприси
 Родіонов К. Етюди
 Станко О. Етюди
 Шер В. Етюди
 Шрадїк Г. Вправи
 Етюди
 Шевчик П. Школа техніки гри на скрипці
 Шрадїк Г. Школа для скрипки
 Шрадїк Г. Вправи

Поліфонічні твори

Бах Й. С. 6 Сонат і Партит для скрипки соло
 Барток Б. Соната для скрипки соло
 Ізаї Е. Сонати для скрипки соло №№ 1 -6
 Регер М. Сонати для скрипки соло ор.42
 Телеман Г.-Ф. 12 Фантазій для скрипки соло
 Кампаньолі Б. 7 Дивертисментів

Твори крупної форми (з оркестром)

Аренський А. Концерт
 Арутюнян А. Поліфонічна партита для скрипки і фортепіано
 Барток Б. Концерти №№ 1,2
 Сонати для скрипки і фортепіано №1, №2
 Бабаджанян А. Концерт
 Бах Й.С. Концерти (ля мінор, соль мінор, Мі мажор)
 Сонати для скрипки з клавіром №№ 1 - 6
 Берг А. Концерт
 Бетховен Л. Концерт Ре-мажор
 Сонати для скрипки і фортепіано №№ 1 - 10
 Бріттен Б. Концерт
 Сюїта
 Брамс Й. Концерт
 Сонати №№ 1 -3
 Брух М. Концерти для скрипки з оркестром №№1,2,3
 Шотландська фантазія для скрипки з оркестром
 Вайнберг М. Концерт
 Молдавська рапсодія
 Венявський Г. Концерти № №1,2
 Концертна Фантазія на теми з опери Ш.Гуно “Фауст”
 Верачіні Ф. Сонати
 Вівальді А. Чотири концерти “Гори року”
 Концерт ре мінор (обр. Циганова)
 Концерт До мажор (обр. Ф. Крейсlera)
 Сонати
 Віотті Д. Концерт № 22
 Віталі Т. Чакона (транскр. Л.Шарльє)
 Владигеров П. Болгарська рапсодія
 В’етан А. Концерти №№ 1-5
 Гайдн. Й. Концерти До мажор, Соль мажор
 Гендель Г. Сонати №№ 1 -6

Глазунов О.	Концерт
Глієр Р.	Концертне алегро Концерт
Гольдмарк К.	Концерт
Дваріонас Б.	Концерт
Дворжак А.	Концерт Сонатіна
Дебюссі К.	Соната
Джемініані Ф.	Соната Соната для скрипки соло (Обр. Корті)
Іщенко Ю.	Концерт
Конюс Ю.	Концерт
Лало Е.	Іспанська симфонія Російський концерт
Локателлі П.	Соната «Біля домовини»
Людкевич С.	Концерт
Ляпунов С.	Концерт
Мачаваріані А.	Концерт
Мендельсон Ф.	Концерт мі мінор Концерт юнацький
Моцарт В.А.	Концерти №№ 1,2,3,4,5
Прокоф'єв С.	Концерти №№ 1,2
Раков М.	Концерти №№ 1,2
Римський-Корсаков М.	Фантазія на російські теми
Сарасате П.	Фантазія на теми з опери Ж. Бізе «Кармен»
Сен-Санс К.	Концерти №№ 1-3
Сибеліус Я.	Концерт
Сіндінг Х.	Сюїта
Скорик М.	Концерти №№ 1-5
Танєєв С.	Концертна сюїта
Хачатурян А.	Концерт
Цимбаліст Є.	Фантазія на теми з опери Римського-Корсакова «Золотий півник»
Чайковський П.	Концерт
Шамо І.	Соната
Шебалін В.	Соната
Шер В.	Соната
Шимановський К.	Концерти №№ 1, 2
Шнітке А.	Концерти №№ 1, 2, 3
Шоссон Е.	Поєма
Шостакович Д.	Концерти №№ 1, 2 Соната
Шпор Л.	Концерти №№ 7 - 9
Штогаренко А.	Концерт
Штраус Р.	Соната

- Шуберт Ф. Дует Ля мажор
Сонатини №№ 1, 2, 3
Блискуче рондо
Фантазія До мажор
- Шуман Р. Концерт
Фантазія (обр. Ф. Крейсlera)
- Елгар Е. Концерт
- Енеску Д. Сонати №№ 1, 2, 3
- Ернст Г. Концерт «Патетичний»
Фантазія на теми опери Д. Верді «Отелло»
Фантазія на теми опери Д. Мейєрбера «Пророк»
- Ешпай А. Концерти №№ 1,2

П'єси

- Айвазян А. Сім п'єс
- Александров Ан. Арія
- Альбеніс І. Арагонська хота (Обр. С. Душкіна)
Севілья (обр. Я. Хейфеця)
- Аренський А. Вальс (обр. Я. Хейфеця)
Серенада
Скерцо
Колискова
Прелюд
Ноктюрн
- Балакірев М. Експромт
- Барток Б. Румунські народні танці (обр. М. Секея)
Угорські танці (обр. Й. Сігеті)
- Баснер В. Поема
- Бах Й.С. Арія (Обр. А. Вільгельмі)
Адажіо (Обр. Д. Циганова)
Сициліана
- Баццині А. Рондо
- Бенда Ф. Граве
- Берг А. Марш та колискова з опери «Воцтек»
- Бетховен Л. Два романси
Контрданс (обр. М. Ельмана)
Турецький марш (обр. Л. Ауера)
Хор дервішів (обр. Л. Ауера)
- Блох А. Імпровізація Нігун
- Брамс Й. Угорські танці (обр. Ф.Крейслера, Й.Йоахима)
Скерцо
- Венявський Г. Варіації на оригінальну тему
Два полонези
Жига

- Мазурки
 Спогади про Москву
 Каприси для двох скрипок
 Каприси (обр. Ф.Крейслера)
 Скерцо-Тарантела
 Російський карнавал
- Верачіні Ф. Адажіо
 В'єтан А. Рондино
 Скерціно
 Тарантела
- Гайдн Й. Арія (Обр. К. Флеша)
 Гендель Ф. Ларгето (Обр. Є. Хубая)
 Глазунов О. Вальс (Обр. Г. Барінової)
 Арабська мелодія
 Велике адажіо з балету "Раймонда"
 Вальс з балету "Раймонда"
 Мазурка "Оберек"
 Роздум
 Антракт з балету "Раймонда"
 Глінка М. Жайворонок (Обр. Л. Ауера)
 Персидська пісня (Обр. Є. Цимбаліста)
 Романс з балету "Червоний мак"
 Глієр Р. Десять п'єс для скрипки та фортепіано
 Дворжак А. Гумореска
 Слов'янські танці (Обр. Ф. Крейслера та М. Пресса)
- Дебюссі К. Вальс
 Місячне світло
 Ляльковий кек-уок
 Дівчина з волоссям кольору льону
 Гапс'є
 Чудовий вечір
 Романтичний вальс
 Шеллора
 Післяполудневий відпочинок Фавна (обр. Я.Хейфеця)
- Ізаї Е. Дві поеми
 Три мазурки
 П'єси
- Караєв К. Сюїта з балету "Сім красунь"
 Кабалевський Д. Імпровізація
 Рондо
- Кодай З. Адажіо
 Копленд А. Ноктюрн
 Серенада
- Кос-Анатольський А. Мазурка
 Танець Дзвінки з балету "Хустка Довбуша"

- Крейн Г. Поема
- Крейслер Ф. П'єси, транскрипції, стилізації
- Лауб Ф. Полонез
- Локателлі П. Лабіринт
- Лютославський В. Речитатив та аріозо
- Лядов К. Прелюд
- Мартіну Б. Токата
Експромт
- Мачаваріані А. П'єси
Грузинські танці для скрипки соло
Два вальси з балету "Отелло"
Романс
- Мендельсон Ф. Пісні без слів (Обробки Ф. Крейслера, Я. Хейфеця)
"На крилах пісні" (Обр. Й. Ахрона)
Рондо-капричіозо (Обр. А. Ямпольського)
Скерцо з увертюри "Сон у літню ніч" (Обр. В.Бурмейстера)
- Мессіан О. Тема з варіаціями
- Метнер М. Казка (Обр. Я. Хейфеця)
- Мійо Д. Бразильські танці
- Мірзоян Е. Інтродукція та вічний рух
- Мострас К. Прелюдія
Речитатив та токата (для скрипки соло)
- Моцарт В. Адажіо Мі мажор
Менует (Обр. В. Бурмейстера)
Рондо До мажор Рондо (Обр. Ф. Крейслера)
- Мусоргський М. Гопак
- Новачек О. Безперервний рух
- Обер Ж. Жига
Престо
- Онеггер А. Соната № 2
- Паганіні Н. Сонатини
Варіації
П'єси
Каприси
Рондо з концертів
- Поппер Д. Прядка (Обр. Л. Ауера)
- Порпора Н. Андантіно
Менует (Обр. Ф. Крейслера)
- Прокоф'єв С. П'ять мелодій
Обробки для скрипки фортепіанних творів та фрагментів з балетів, опер і симфоній
- Пуленк Ф. Престо (Обр. Я. Хейфеця)
- Равель М. Рапсодія «Циганка»
Вальси благородні та сентиментальні (Обр. Я. Хейфеця)
Колискова

- Хабанера
 Пастораль (Обр. С. Душкіна)
 Павана (Обр. П. Коханського)
- Раков М. Імпровізація
 Поема
 Скерцино
 Триптих
- Рахманінов С. Два Романси
 Вокаліз
 Маргаритки
 Етюд-картини
- Регер М. Колискова
 Два романси для скрипки з оркестром
- Скрябін О. Транскрипції фортепіанних творів
- Сарасате П. Іспанські танці
 Баскське капричіо
 Інтродукція і тарантела
 Циганські наспіви
- Свендсен Х. Романс
- Сен-Санс К. Етюд у формі вальсу (Обр. Е. Ізаї)
 Інтродукція і Рондо-капричіозо
 Хаванез
- Сібеліус Я П'єси для скрипки і фортепіано
 Дві серенади для скрипки з оркестром
- Скотт С. У країні лотосу (Обр. Ф. Крейслера)
 Три мініатюри (Обр. К. Мостриса)
- Слонімський С. Мелодія
- Сметана Б. Моя батьківщина
- Стравінський І. Концертний дует
 Транскрипції фрагментів з балетів та опер
- Сук Й. Пісня кохання
 Бурлеска
 Лірична п'єса
 Апасіонато
- Танєєв С. Романс
- Тартіні Дж. Варіації на тему А. Кореллі
 Фуга (Обр. Ф. Крейслера)
- Тріггс Г. Бразильський танець
- Фалья М. Іспанський танець (Обр. Ф. Крейслера)
 Іспанська народна сюїта
- Хачатурян А. Пісня-поема
 Танець
 Ноктюрн
 Транскрипції фрагментів з балетів
- Хиндеміт П. Траурна музика

- Цинзадзе С. Мелодія
- Чайковський П. Мелодія
Роздум
Скерцо
Меланхолічна серенада
Вальс-скерцо
- Шер В. Концертний ескіз
- Шимановський К. Три міфи
Романс
Ноктюрн і Тарантела
Колискова
Пісня Роксани з опери “Король Рожер” (Обр. П. Коханського)
- Шнітке А. Присвячення Паганіні (для скрипки соло)
Сюїта у старовинному стилі
- Шопен Ф. Транскрипції фортепіанних творів
- Шостакович Д. Транскрипції фортепіанних та оркестрових творів
- Шуберт Ф. Концертна п'єса для скрипки з оркестром
Транскрипції вокальних та фортепіанних творів
- Шуман Р. Транскрипції вокальних творів
- Щедрін Р. Транскрипції фортепіанних творів
- Елгар Е. Капризуля
Салют любові
- Ернст Г. Угорські мелодії
Обробка романсу Ф. Шуберта “Лісовий цар”
- Ешпай А. Мелодія та танець

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча навчальна програма дисципліни.
2. Нотна література.
3. Мистецтвознавча література з проблем скрипкового виконавства.
4. Методична література з питань скрипкової майстерності.
5. Аудіо- та відеозаписи занять і концертних виступів видатних педагогів та виконавців.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Ауэр Л. Моя школа игры на скрипке. Интерпретация произведений скрипичной классики / Л.Ауэр. – М.: Музыка, 1965. - 272 с. [Електронний ресурс] - <http://leaserang.weebly.com/blog/leopoljd-auer-moya-shkola-igri-na-skipke>
2. Василевич М.О. Формування досвіду сценічної витримки виконавців-інструменталістів у системі професійної мистецької освіти // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття. – Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: 2016. - 751 с.
3. 5. Гинзбург Л. С. О работе над музыкальным произведением. М., 1981.
4. 6. Гуревич Л. Скрипичные штрихи и аппликатура как средство интерпретации. Л., 1988.
5. Стеценко В. – Методика навчання гри на скрипці / В.Стеценко. – К.: Музична Україна, 1974. – Ч.І - 170 с.
6. Стеценко В. – Методика навчання гри на скрипці / В. Стеценко. - К.: Мистецтво, 1964. – Ч.ІІ - 154 с.
7. Янкелевич Ю. - Педагогическое наследие. - М.: Музыка. 1983. – 253с. – [Електронний ресурс] - <http://listid.ru/item/804447>

Додаткова література

1. Вопросы скрипичного исполнительства и педагогики: Сб. статей. Сост. С. Сапожников.- М.: Музыка, 1968. – 148 с. Очерки по методике обучения игре на скрипке: Вопросы техники левой руки скрипача.
2. Григорьев В. - Леонид Коган / В. Григорьев. М.: Музыка, 1984. – 30 с.
3. Григорьев В.Ю., Гинзбург Л.С. - История скрипичного искусства в трех выпусках. Учебник для вузов/ В.Ю. Григорьев, Л.С. Гинзбург - М.: Музыка, 1990, 285 с. [Електронний ресурс] - <http://www.rulit.me/books/istoriya-skipichnogo-iskusstva-v-treh-vypuskah-vypusk-1-read-178094-1.html>
4. Гуральник Н.П. Развитие скрипковой школы Східної Європи ХХ століття: історія, теорія, методика: навч.-метод. посібник / Н.П. Гуральник. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 144с.
5. Гуревич Л. – Скрипичные штрихи и аппликатура как средство интерпретации / Л. Гуревич. Л.: Музыка, 1988. – 165с.
6. Гутников Б. Об искусстве скрипичной игры / Б. Гутников. – Л.: Музыка, 1988. - 56 с.

7. Кан А. – Радости и печали: Размышления Пабло Казальса / А. Кан. – М.: Прогресс, 1977. – 229с.
8. Камилларов Е. Техника левой руки скрипача. Л., 1961.
9. Кюхлер Ф. Техника правой руки скрипача. К., 1974.
10. Лесман И. Очерки по методике обучения игре на скрипке / И. Лесман. М.: Гос.муз.изд-во, 1964. - 272 с.
11. Мейлих Е. – Джордже Энеску / Е. Мейлих. - Л.: Музыка, 1980. – 80 с.
12. Либерман М. Б. Берлянчик М. М. Культура звука скрипача. М., 1985.
13. Мострас К.Г. Интонация на скрипке. 2-е изд. М., 1968.
14. Очерки по методике обучения игре на скрипке: Вопросы техники левой руки скрипача: Сб. статей. Учебное пособие для музыкальных училищ и консерваторий / под ред. М.С. Блока. – М.: Музиздат, 1960, - 203 с.
15. Раабен Л. – Жизнь замечательных скрипачей / Л.Раабен. – М., Л.: Музыка, 1967. – 312 с.
16. Раабен Л. – Скрипка / Л. Раабен. - М., Гос. муз. изд-во, 1963. - 96 с.
17. Флеш К. Искусство скрипичной игры. М., 1964.
18. Ширинский А.А. Штриховая техника скрипача. М., 1983.